

СУТНІСТЬ РАЦІОНАЛІСТИЧНОЇ І ЗАБЕЗПЕЧУВАЛЬНОЇ ЛОГІСТИКИ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З МЕНЕДЖМЕНТОМ

© Величко О.П., 2012

Введено поняття “раціоналістична логістика” і “забезпечувальна логістика” та запропоновано розглядати їх як основні напрямки розвитку логістичної науки у системі підприємницької діяльності. Опрацьовано особливості логістичного управління і управління логістикою через суб’єкт-об’єктні відносини та характер зв’язку з основними видами логістики підприємства.

Ключові слова: раціоналістична логістика, забезпечувальна логістика, логістичне управління, управління логістикою, сутність, зв’язок.

ESSENCE OF RATIONALISTIC AND PROVIDING LOGISTICS AND THEIR CONNECTION WITH MANAGEMENT

© Velychko O.P., 2012

Terms “rationalistic logistics” and “providing logistics” have been introduced and it has been offered to view them as main directions in development of logistics in the system of entrepreneurship. Peculiarities of logistics management and control over logistics have been studied through subjective-objective relations and a type of connection with main kinds of logistics of an enterprise.

Key words: rationalistic logistics, providing logistics, logistics management, control over logistics, essence, connection.

Постановка проблеми. У сучасних умовах динамічного розвитку ринків і технологій адекватна логістика стає одним із важливих чинників забезпечення конкурентоспроможності бізнесу та ефективного задоволення споживацьких потреб. При цьому логістика як поняття поступово розширює межі свого традиційного вжитку і застосування у професійному середовищі.

Її поширення в економіці сприяло формуванню та розвитку теоретичних, методологічних та практичних засад підприємницької логістики. Однак і сьогодні щодо багатьох питань триває активна дискусія та зберігається значний рівень строкатості і відносності у їхньому науковому пізнанні. При цьому тлумачення та використання поняття “логістика” і її окремих категорій часто відрізняється як в академічному, так і у підприємницькому середовищі.

Багато теоретичних підходів до визначення видової різноманітності логістики та її зв’язку з окремими науками чи сферами бізнесу складно розглядати як достатньо систематизовані та такі, що вже набули остаточної змістовної стрункості. Крім того, логістика не є статичною наукою і постійно розвивається та збагачується новими знаннями. Тому продовження наукового пошуку у напрямку розвитку окремих засад теорії логістики залишається сьогодні важливою і актуальною проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність і видова різноманітність логістики та її зв’язок з управлінням бізнесом є предметом дослідження багатьох іноземних та вітчизняних науковців. Глибоке опрацювання цієї проблеми відображене у публікаціях В.Г. Алькеми, Б.А. Анікіна, Д. Бейда, Г.Л. Бродецького, М. Василько, А.М. Гаджинського, Дж. С. Джонсона, Дж. Есінджера, А.Г. Кальченка, Є.В. Крикавського, М.К. Купера, Дж. Ла-Лонда, Р.Р. Ларіної, М.А. Окландера, В.С. Пономаренка, Ю.В. Пономарьової, В.І. Сергеева, В.В. Смиринського, В.М. Стаханова, Дж. Стока, К.М. Танькова, О.М. Тридіда, А. Харісона, Р.Б. Хендфілда, Дж. Хескетта, Н.І. Чухрай та ін [1–16].

При цьому більшість дослідників сходяться на тому, що семантика слова “логістика” походить зі Стародавньої Греції. Там цим словом позначали мистецтво міркування (мислення, доцільність дій, виконання розрахунків). Від стародавніх греків термін “логістика” перейшов до стародавніх римлян, але у них він мав уже інший зміст – “діяльність із забезпечення військ провіантом та житлом” [11, с. 15; 14, с. 9].

Подальше тлумачення цього поняття фактично відбувалося паралельно, а на певних етапах історичного розвитку та інтегровано.

В.М. Стаханов та В.Б. Українцев вважають, що термін “логістика” у сучасних енциклопедичних словниках відображає два напрями його розвитку: перший, пов’язаний із управлінням переміщення і матеріально-технічним постачанням військ, яке було розвинено у фундаментальних роботах військового теоретика ХІХ ст. А.А. Жоміні (1779–1869 рр.); другий – як позначення математичної логіки, яке вперше було використане у працях знаменитого німецького математика Г. Лейбніца (1646–1716 рр.) і закріплене в такому значенні на філософському конгресі у м. Женеви (1904 р.) [12, с. 6–7].

О.М. Тридід та К.М. Таньков переконані у тому, що є певний сенс у твердженнях дослідників, які вважають логістику закономірним розвитком логіки як науки про властивості та методи мислення, а також оптимізацію підходів до побудови формалізованих систем [14, с. 9].

У той самий час Великий англійсько-російський словник і сьогодні перекладає слово “Logistics” як: військ.: 1) тил і постачання; 2) матеріально-технічне забезпечення; 3) організація і здійснення роботи тилу [4, с. 17].

Вперше ідею перенесення положень військової логістики в економіку було сформульоване у 1951 р. американським дослідником О. Моргенштерном [14, с. 11]. Фактично з цього моменту розпочався розвиток логістики, яка в більшості джерел відома під назвою “підприємницька”.

У процесі свого розвитку підприємницька логістика пройшла чотири етапи: фрагментації, становлення, розвитку та інтеграції [3, с. 27–28].

Більшість науковців вважають, що головний потенціал сучасної логістики в економіці знаходиться у раціоналізації управління саме матеріальними потоками.

Зокрема, Дж. Хескетт один з перших визначив логістику як сукупність видів діяльності з управління потоками продукції, координації виробництва і ринків збуту за встановленого рівня послуг з мінімальними витратами [15, с. 2].

Сьогодні визначення логістики у наукових джерелах наводиться у широкому та вузькому змісті. У першому випадку логістика – це наука про управління матеріальними потоками, пов’язаними з інформацією, фінансами та сервісом у певній мікро-, мезо- чи макроекономічній системі для досягнення поставлених перед нею цілей з оптимальними витратами ресурсів. У другому випадку логістика – це інструментарій інтегрованого управління матеріальними потоками та пов’язаними з ними інформаційними, фінансовими потоками, а також супутнім сервісом, який забезпечує досягнення цілей організації бізнесу з оптимальними витратами ресурсів [2, с. 4–5].

Дж. С. Джонсон та деякі інші американські учені вважають, що логістика вивчає увесь процес руху матеріалів і продукції у фірму, через неї і із неї. При цьому він зазначає, що сучасні логістичні тлумачення більше оперують поняттям потоків, що рухаються та мають різні обсяги і швидкості, але такі уявлення виключають наявність статичного запасу продукції [5, с. 21].

Крім того, у вітчизняній та іноземній економічній літературі можна зустріти ширше тлумачення поняття “логістика”, в якій об’єкт управління не обмежується матеріальним потоком.

Сьогодні до логістики зараховують управління людськими, енергетичними, фінансовими та іншими потоками, що існують в економічних системах. З’явилися такі терміни, як “банківська”, “інформаційна логістика” тощо. Термін “логістика” починає використовуватися в ситуаціях, пов’язаних із чітким плануванням узгодженої послідовності дій. Наприклад, прибулому на симпозіум учаснику у європейському готелі можуть запропонувати звернутися до менеджера з логістики для з’ясування подальшої програми дій, або диктор телебачення в розділі кримінальної хроніки може відзначити, що у названій групі злочинців була добре налагоджена система логістики [4, с. 18–19].

А.М. Гаджинський вважає, що розширення сфери застосування логістики, яке спостерігалось у 80-ті, і, особливо, в 90-ті роки ХХ ст., пояснюється передусім розвитком методів управління матеріальними потоками. Природно, що при цьому ідея і методи логістики починають виходити за межі управління матеріальними потоками і застосовуються у ширшому значенні. Однак основний потенціал логістики закладений у раціоналізації управління саме матеріальними потоками [4, с. 19].

Відсутність однозначності щодо вживання терміна, а також у підходах до визначення сутності і видової різноманітності логістики та її зв'язку з менеджментом підприємства створює умови для подальшого розвитку дискусії і поглиблення досліджень цієї проблеми у логістичній теорії.

Мета статті. Мета роботи – змістовне розмежування і уточнення сутності основних видів логістики в системі підприємницької діяльності, а також окреслення відмінних ознак між такими поняттями, як “логістичне управління” і “управління логістикою” через суб’єкт-об’єктні відносини та особливості зв’язку з логістикою підприємства.

Виклад основного матеріалу. На наш погляд, головною причиною розширення сфери застосування логістики за межі управління матеріальними та іншими потоками є те, що підприємницька логістика (бізнес-логістика) сьогодні одночасно розвивається у двох напрямках: раціоналізації та забезпечення. При цьому в окремих випадках їхні підходи чи прояви відповідно використовуються або відбуваються інтегровано.

Раціоналістична (оптимізаційна) логістика – це логістика, що досліджує моделі і методи формалізації та раціоналізації окремих економічних явищ з метою оптимальної побудови потокових процесів та систем. Вона є певним розвитком логіки як науки про властивості і методи мислення та частини військової логістики (раціональна організація переміщення та постачання військ) і в такому значенні поширена в академічному середовищі.

Формалізація – представлення певної змістовної галузі знань у вигляді формальної системи; у математичній логіці – заміна усіх змістових термінів символами [17, с. 906].

Раціоналізація (лат. *rationalis* – розумний) – організація будь-якої діяльності доцільнішими способами, ніж існуючі; поліпшення; удосконалення [17, с. 752–753].

Забезпечувальна логістика – це логістика, що досліджує процеси забезпечення бізнесу і різні логістичні утворення, які пов’язані з ними (логістичні об’єкти, організації, канали, ланцюги, мережі тощо). Вона є певним розвитком частини військової логістики (тилове забезпечення фронту) і в такому значенні поширена у підприємницькому середовищі.

Забезпечення – створення умов для будь-чого [17, с. 309].

Загалом, логістичне забезпечення ведення бізнесу через виконання спеціальних допоміжних операцій (операційних процесів) – це одне із основних завдань підприємницької логістики.

Одна із цілей логістики підприємства забезпечується за рахунок інтеграції функціональних ланок (фізичного розподілу, підтримки виробництва і постачання) та її компонентів (транспорт, запаси, склади тощо) на основі загальних витрат [8, с. 159–160].

Тут варто зацентувати увагу на тому, що справді процес виробництва (технологічні операції) і підтримка виробництва (логістичні операції) є принципово різними бізнес-процесами.

Технологічні операції – це операції, завдяки яким відбувається якісне перетворення предмета праці.

Логістичні операції – це операції, що забезпечують наявність необхідного предмета чи продукту праці в необхідній кількості, в потрібному місці, в необхідний час. Отже, логістичні операції – це будь-які операції, що здійснюються речовими предметами і продуктами праці у сферах виробництва і обігу за винятком технологічних операцій з виробництва матеріальних благ. Деякі логістичні операції, по суті, є продовженням технологічного виробничого процесу [4, с. 77–78].

При цьому забезпечувальна логістика значною мірою пов’язана із стратегічним плануванням, логістичним міксом (7 “R-s” – продукція, кількість, якість, місце, час, споживач, витрати) тощо. Загалом логістичний мікс є одним із прикладів інтегрованого прояву раціоналістичної та забезпечувальної логістик.

Щодо поняття “утворення”, то вважаємо, що воно може використовуватися як стосовно окремих логістичних систем, так і щодо узагальненої ідентифікації суб’єктів, які спеціалізуються на здійсненні певних логістичних функцій на різних ієрархічних рівнях. Зокрема, організація як суб’єкт певного виду діяльності – це обов’язково утворення, тоді як утворення – це не лише організація. На наш погляд, логістичне утворення (в загальному розумінні) – це утворення, що має логістичну природу виникнення (походження). Логістичне утворення (в загальному розумінні) – це також спеціалізоване утворення, орієнтоване на здійснення конкретної (їх) логістичної (їх) функції (ї), або ж утворення, де логістична система є основною, а не забезпечувальною (допоміжною). Відповідно тоді логістичними утвореннями є і логістичні провайдери (оператори), і логістичні кластери, а також логістичні мережі, центри, ланцюги, канали тощо.

Раціоналістична і забезпечувальна логістики пов’язані із різними логістичними парадигмами.

Проф. В.І. Сергеев вважає, що якщо під концепцією логістики розуміти систему поглядів на раціоналізацію господарської діяльності шляхом оптимізування і раціоналізації економічних потоків, то варто виділяти аналітичну, технологічну, маркетингову та інтегральну парадигми.

Аналітична парадигма являє собою початковий класичний підхід до логістики як теоретичної науки, що займається проблемами управління матеріальними потоками у сфері виробництва та обігу. Для цього опрацьовуються доволі складні економіко-математичні моделі, що відображають особливості логістичних проблем, які вирішуються.

Технологічна (інформаційна) парадигма логістики пов’язана зі стрімким розвитком інформаційних технологій. Її теоретичною основою є системотехніка, яка використовується як для моделювання самих логістичних об’єктів, так і для синтезу систем інформаційно-комп’ютерної підтримки. При цьому автоматизація логістичних операцій поєднується з використанням інформаційних технологій для виконання складних логістичних завдань управління матеріальними потоками.

Маркетингова парадигма логістики з’явилася як результат синтезу маркетингу і логістики. Синтезована логістична система покликана реалізувати стратегічну мету фірми – стратегію конкуренції на ринку збуту, що вимагає одночасного вирішення маркетингових і логістичних завдань. Концепція маркетингової логістики намагається інтегрувати досягнення як маркетингу, так і логістики для підвищення конкурентоспроможності фірми.

Інтегрована парадигма відображає нове розуміння бізнесу, де окремі фірми, організації і системи розглядаються як деякі центри логістичних активностей, що прямо чи опосередковано пов’язані в єдиному інтегрованому процесі управління матеріальним потоком для якнайповнішого та найякіснішого задоволення покупців згідно з їх специфічними потребами та цілями бізнесу від постачальника до кінцевого споживача (покупця) [10, с. 29].

На наш погляд, аналітична та технологічна парадигми репрезентують розвиток суто раціоналістичної логістики, а маркетингова та інтегрована – поєднують в собі філософію і підходи як раціоналістичної, так і забезпечувальної логістик.

Зокрема, глибокі дослідження процесу маркетинг-логістичного забезпечення бізнесу серед вітчизняних науковців зустрічаються у працях Є.В. Крикавського, Н.І. Чухрай, З.М. Андрушкевич та ін [6, 15, 18].

Маркетинг-логістичне забезпечення – це створення умов та здійснення заходів, що гарантують ефективну взаємодію комплексів маркетингу та логістики задля створення та надання цінності для споживачів і підвищення ефективності роботи підприємства [18, с. 6].

При цьому автор поняття З.М. Андрушкевич використовує словосполучення “оптимізування маркетинг-логістичного забезпечення” [18, с. 10].

В останньому випадку йдеться про застосування підходів раціоналістичної (оптимізаційної) логістики в системі забезпечувальної логістики. Поняття “система логістики” взагалі найчастіше вживається у забезпечувальній логістиці, тоді як “логістична система” – у раціоналістичній. Наприклад, “розвинена система кооперативної агрологістики” чи “оптимізування логістичної системи постачання” тощо.

Раціоналістична та забезпечувальна логістики формують основні види функціональної логістики підприємства (рис. 1).

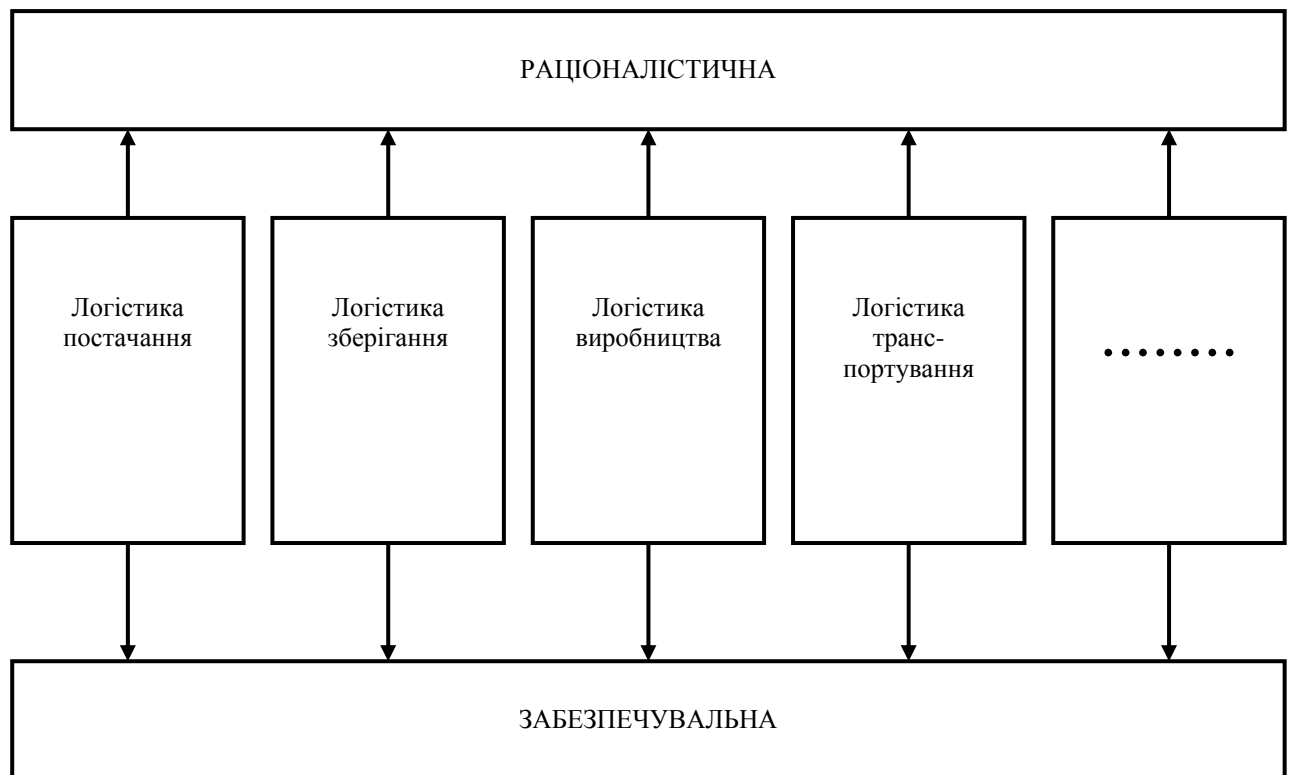

Рис. 1. Основні види функціональної логістики підприємства
Джерело: власне опрацювання

Сама ж логістика є або об'єктом управління, або ж формує один із підходів до управління (подібно до фінансів, маркетингу, виробництва тощо). Крім того, в сучасному менеджменті використовуються такі поняття, як управління логістикою та логістичне управління.

На думку Є.В. Крикавського, зростання значення логістики у формуванні управлінської діяльності підприємства дало підстави для створення терміна “логістичний менеджмент”. Теоретична розробка логістики сформувала широке розуміння цього слова. У понятті “логістичний менеджмент” слово логістичний як прикметник означає менеджмент, але такий, що обов'язково функціонує на засадах логістики [6, с. 177].

У той самий час окремі науковці та практики користуються таким поняттям, як “управління логістикою” [9, 13, 14, 19, 20]. При цьому сутність цієї категорії або не розкривається взагалі, або ототожнюється із логістичним управлінням.

О.М. Тридід та К.М. Таньков вважають, що становище підприємства на ринку визначається наявністю власного інституту управління, який би забезпечував відповідність виробничо-господарської та комерційної діяльності ринковому попиту і перспективам його розвитку. Сьогодні цього можливо досягти насамперед шляхом інтеграції функцій матеріально-виробничого забезпечення, виробництва та збуту. Тобто виникає нагальна потреба у формуванні координаційного центру, який управляв би процесами інтеграції численних матеріальних, інформаційних, трудових і фінансових потоків. Таким центром стає підрозділ логістики на підприємстві. Логістичний підрозділ підприємства, об'єднуючи в один управлінський комплекс питання матеріально-технічного забезпечення, збуту і транспортного переміщення товарів, набуває значущості, що не поступається виробництву [14, с. 43–44].

М.А. Окландер в своїх дослідженнях використовує поняття “менеджмент логістики”. Його основними функціями український науковець вважає: формування і розроблення системи логістики

відповідно до її концептуальних принципів і положень; розроблення і реалізацію стратегії логістики відповідно до ринкової стратегії підприємства; комплексне управління логістичною системою підприємства; координацію взаємопов'язаних функцій управління підприємством тощо [7, с. 88].

Як відомо, управління (в широкому розумінні) є впливом суб'єкта управління на об'єкт управління з метою зміни його стану або поведінки.

Вважаємо, що поняття “логістичне управління” та “управління логістикою” є принципово різними і відмінність між ними найкраще можна передати через суб'єкт-об'єктні відносини та особливості раціоналістичної і забезпечувальної логістик (рис. 2).

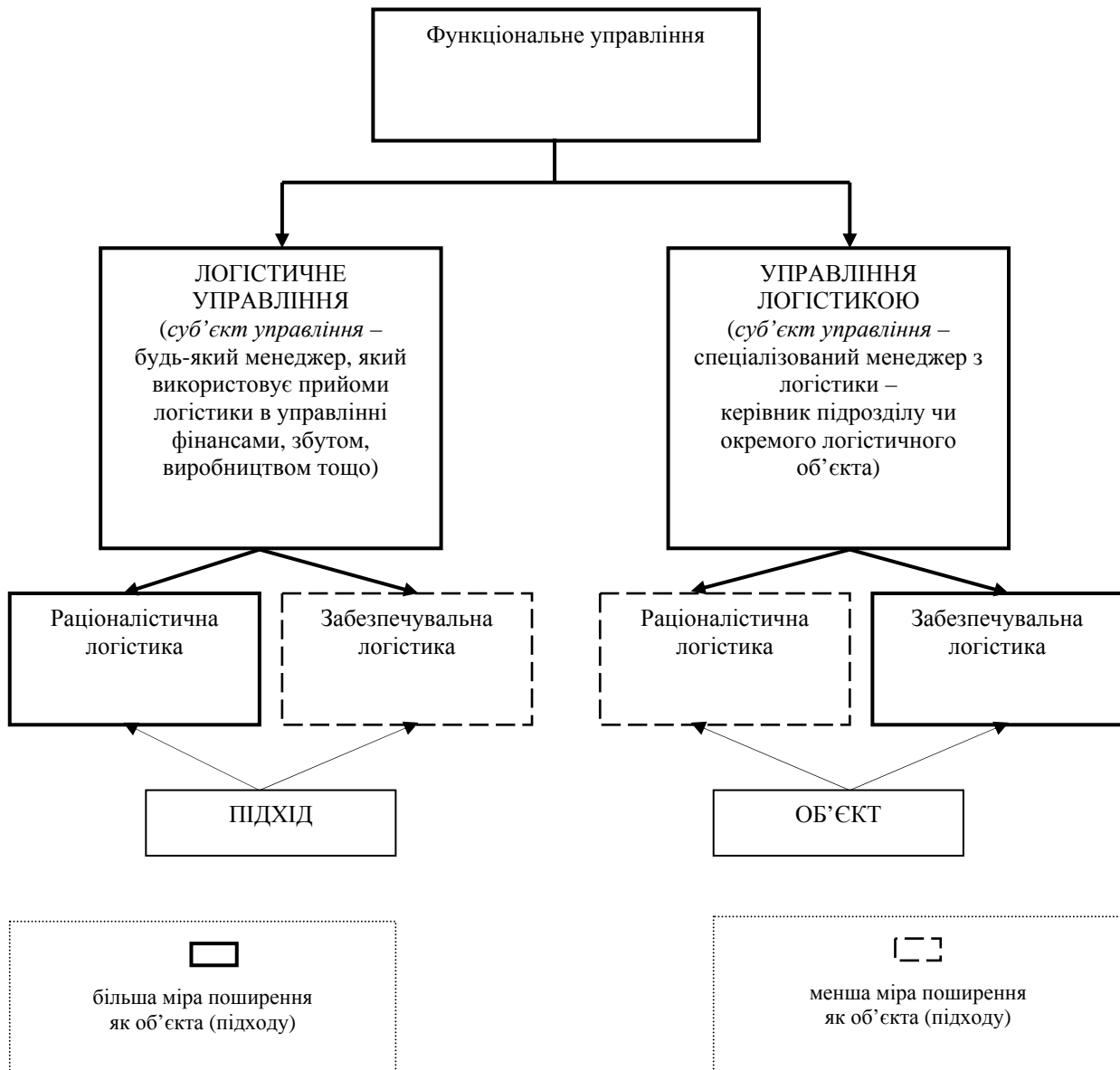

Рис. 2. Особливості логістичного управління та управління логістикою в підприємницькій організації
Джерело: власне опрацювання

Логістичне(ий) управління (менеджмент) – це підхід до управління різними об'єктами в системі менеджменту з використанням окремих підходів і прийомів як раціоналістичної (оптимізаційної), так і забезпечувальної логістик.

Управління (менеджмент) логістикою(и) – це переважно управління процесами або об'єктами логістичного забезпечення створення та доведення до споживача готової продукції, роботи чи послуги.

Наприклад, логістичне управління підприємством або збутом може ґрунтуватися не лише на раціоналістичній, але й на забезпечувальній логістиці (наявність необхідного товару, в необхідній кількості, в потрібному місці, в необхідний час тощо). Однак для впливу на виробничу (технологічну) систему в логістичному управлінні виробництвом найчастіше застосовуються методи і прийоми саме раціоналістичної (оптимізаційної) логістики.

При цьому рішення в логістичному управлінні пов'язані не лише з раціоналізацією матеріальних та інших потоків, а й з формалізацією обґрунтування вибору постачальника, виду транспорту, технології чи оптимальним плануванням виробництва або використання ресурсів тощо.

У той самий час управління логістикою підприємства передбачає певний вплив (не завжди логістичного характеру) на процеси або об'єкти логістичного забезпечення виробничої діяльності (наприклад, управління постачанням, транспортно-експедиційним відділом, розподільним центром тощо).

Так, відділ транспортної логістики однієї з провідних компаній України у сучасному аграрному бізнесі ТОВ СП "Нібулон" забезпечує: організацію перевезення сільськогосподарської продукції різними видами транспорту; укладання договорів складського зберігання зернових і олійних культур; укладання договорів на автоперевезення та транспортно-експедиційне обслуговування з "Укрзалізницею"; сертифікацію зернових при організації перевезень співробітниками відділу; розкредитацію вантажів, що надходять на адресу ТОВ СП "Нібулон"; організацію співробітниками відділу відвантаження продукції тощо [20]. Більшість функцій відділу транспортної логістики компанії має забезпечувальний характер.

На думку В.Г. Алькеми, принциповою відмінністю логістичного утворення від логістичної системи є наявність усіх необхідних для функціонування і розвитку підсистем економічної системи суб'єкта господарської діяльності. Логістична система є об'єктом управління, а логістичне утворення – суб'єктом [1].

Погоджуючись із першим твердженням стосовно спеціалізованої логістичної організації, вважаємо, що логістичне утворення все ж таки не є суб'єктом управління, як і логістична система – об'єктом управління, оскільки суб'єктом в менеджменті виступає посадова особа або колективний (колегіальний) орган. Певною мірою логістичну систему тут варто розглядати як підоб'єкт управління в логістичному утворенні.

На наш погляд, порівнюючи ширину предметів дослідження таких наближених галузей знань як "операційний менеджмент" і "логістика", неможливо дійти однозначної відповіді. Однак її можна отримати порівнюючи із логістичним управлінням та управлінням логістикою.

Так, операційний менеджмент ширший за управління логістикою у тому, що він пов'язаний не лише з процесами логістичного забезпечення, а й технологічного виробництва. Логістичне управління ширше за операційне управління у тому, що воно пов'язане не лише з операціями (процесами), а й формалізацією рішень щодо вибору постачальника, виду транспорту, технології тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У сучасних умовах розширення середовища використання терміна "логістика" пов'язане із її розвитком у напрямках раціоналізації та забезпечення бізнес-процесів організації. Це дає змогу виокремити два основні види підприємницької логістики: раціоналістичну та забезпечувальну. При цьому у першому значенні логістика є предметом більшої уваги в середовищі науково-теоретичного пізнання, а у другому – частіше використовується у практиці ведення бізнесу. Кожна із них ґрунтується на ідеях окремих напрямків військової логістики, а раціоналістична – додатково вбирає в себе певні надбання логіки як науки про властивості і методи міркування.

Раціоналістична логістика бізнесу вивчає моделі і методи формалізації та раціоналізації поточкових процесів і систем, а забезпечувальна – переважно орієнтована на дослідження процесу забезпечення основної діяльності організації, а також логістичних об'єктів, які в ньому задіяні.

Раціоналістична та забезпечувальна логістики є основними різновидами функціональних логістик окремого підприємства.

У системі менеджменту підприємницької організації логістика формує один з підходів до управління, а також виступає в ролі об'єкта управління. При цьому у першому випадку формується такий функціональний вид менеджменту, як логістичне управління, а в другому – управління

логістикою. Кожен із них пов'язаний як з логістикою раціоналізації, так із логістикою забезпечення бізнес-процесів. До того ж логістика як підхід до управління найчастіше спирається на методологію раціоналістичної логістики, а логістика як об'єкт – поширеніша у значенні забезпечення якісного перетворення предмета праці і доведення готової продукції до споживача.

Таке змістовне наповнення вживаних понять “раціоналістична і забезпечувальна логістика” та “логістичне управління і управління логістикою” доцільно враховувати під час формування системи функціонального менеджменту у підприємницькому середовищі та в процесі наукового пізнання логістики і управління бізнесом.

1. Алькема В.Г. Логістичне утворення як суб'єкт економічної безпеки / В.Г. Алькема // *Економічні науки. Серія “Економіка та менеджмент”*: зб. наук. пр. Луцький національний технічний університет. – Вип. 7 (26), Частина 4. – Луцьк, 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: / http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/En_em/2010_7_4/1.pdf. 2. Бродецкий Г.Л. Системный анализ в логистике. Выбор в условиях неопределенности: [учебник] / Г.Л. Бродецкий – М.: Academia, 2010. – 336 с. 3. Wasylko M. Logistyka w gospodarce narodowej. Cz. 1. Podstawowe problemy makrologistyki. – Жиди: WNWSK, 1999. – 236 р. 4. Гаджинский А.М. Логистика: [учебник] / А.М. Гаджинский. – М.: ИТК “Дашков и К”, 2005. – 432 с. 5. Джонсон Дж. С. Современная логистика / Дж. С. Джонсон, Ф. Вуд Дональд, Д. Л. Вордлоу, П. Р. Мерфи / пер с англ. – М.: Издательский дом “Вильямс”, 2005. – 624 с. 6. Крикавський Є.В. Логістика. Основи теорії: [підручник] / Є.В. Крикавський. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Львів: Нац. ун-т “Львівська політехніка”, “Інтелект-Захід”, 2006. – 456 с. 7. Окландер М. Контуры экономической логистики / М. Окландер. – К.: Наук. думка, 2000. – 174 с. 8. Окландер М.А. Логістика: [підручник]. – К.: Центр навчальної літератури, 2008. – 346 с. 9. Пономаренко В.С. Логістичний менеджмент: [підручник] / [В.С. Пономаренко, К.М. Таньков, Т.І. Лепейко]; за ред. проф. В.С. Пономаренка. – Х.: ВД “ІНЖЕК”, 2010. – 482 с. 10. Сергеев В.И. Менеджмент в бизнес-логистике / В.И. Сергеев. – М.: Филін, 1997. – 722 с. 11. Смирчинський В.В. Логістичний менеджмент державних закупівель. Теоретико-правовий та методологічний аспект / В.В. Смирчинський. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 390 с. 12. Стаханов В.Н. Теоретические основы логистики / В.Н. Стаханов, В.Б. Украинцев. – Ростов н/Д: “Феникс”, 2001. – 160 с. 13. Сток Дж. Стратегическое управление логистикой / Дж. Сток, Д. Ламберт / пер. с 4-го изд. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 797 с. 14. Тридід О.М. Логістичний менеджмент: [навч. посіб.] / О.М. Тридід, К.М. Таньков. – Х.: ВД “Інжек”, 2005. – 224 с. 15. Heskett J.L. Logistics: Essential to strategy / Harvard Busin. Rev. – 1977. – November-December. 16. Чухрай Н.І. Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове та логістичне забезпечення: [монографія] / Н.І. Чухрай. – Львів: Вид-во Нац. ун-ту “Львівська політехніка”, 2002. – 314 с. 17. Сучасний тлумачний словник української мови: 65000 слів / за ред. В.В. Дубічинського. – Х.: ВД “Школа”, 2006. – 1008 с. 18. Андрушкевич З.М. Маркетинг-логістичне забезпечення діяльності машинобудівних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 “Економіка та управління підприємствами” / З.М. Андрушкевич. – Хмельницький, 2011. – 20 с. 19. Дроботя Я.А. Управління логістикою матеріальних запасів аграрних підприємств: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Дроботя Яна Анатоліївна. – Полтава, 2011. – 292 с. 20. Управління логістикою. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibulon.com/r/production.php?id=5>.